
‘Wacht, ik wil deze
opdracht nog even afmaken’
*Gaan waar de woorden gaan
in het letterkundig museum*

In november 1997 is in het Letterkundig Museum in Den Haag de permanente tentoonstelling ‘Gaan waar de woorden gaan. 250 jaar Nederlandse literatuur’ geopend. Anna-Marie Lücken, educatief medewerkster, ontwikkelde hierbij een educatief programma voor bovenbouwleerlingen van HAVO en VWO, dat aan wil sluiten bij CKVI en de studiehuisgedachte. Ilse Bolscher bezocht het Letterkundig Museum en observeerde 5 HAVO- en 6 VWO-leerlingen tijdens hun ‘museumles’.

‘Nou, ik ben benieuwd wat dit wordt. Ik houd helemaal niet van boeken, en al zeker niet van musea. Ik denk dat ik me hier héél erg ga vervelen.’

‘Het kan toch best leuk worden, of niet?’

‘Hoe laat gaan we hier weer weg? Duurt het erg lang?’

Drie reacties van 5 HAVO- en 6 VWO-leerlingen aan het begin van hun bezoek aan het Letterkundig Museum in Den Haag. Samen met hun klassen, bij elkaar zo’n vijftig leerlingen, bezoeken ze onder begeleiding van twee docenten de tentoonstelling ‘Gaan waar de woorden gaan. 250 jaar Nederlandse literatuur’. Ze worden begroet door Anna-Marie Lücken, educatief medewerkster van het museum. Zij heeft de museumles ontwikkeld die bij de tentoonstelling hoort. De leerlingen lopen mee naar een zaal achter de tentoonstelling. De ‘les’ kan beginnen!

Ik vond het boek beter

In de zaal achter de tentoonstelling krijgen de leerlingen een korte inleiding van Anna-Marie Lücken over de opzet van de tentoonstelling. Sommige leerlingen kletsen nog wat of draaien onwennig op hun stoel, maar raken toch enigszins onder de indruk als Anna-Marie op de proppen komt met voorbeelden uit de expositie, zoals de gedichten die Jan H. de Groot tijdens gevangenschap in een concentratiekamp op toiletpapier schreef wegens gebrek aan beter, de stofzuiger van Vestijk (‘wist je dat Vestdijk niet tegen geluiden van buiten kon en zijn gedachten alleen op papier kreeg, als hij zich overal van afsloot bij het ronkende geluid van zijn stofzuiger?’) en de échte rits uit *Turks Fruit* die tijdens de eerste vrijpartij van de hoofdpersoon met Olga kapot ging.

Daarna krijgen de leerlingen de film *Ik vond het boek beter* te zien, die speciaal voor de museumles is geproduceerd (18 minuten). Hij geeft aan de hand van verschillende, chronologisch geordende fragmenten uit verfilmde romans een indruk van het veranderende tijdsbeeld. De leerlingen zien fragmenten van onder andere *Belle van Zuylen*, *Max Havelaar*, *Karakter*, *De avonden*, *De aanslag*, *Op Afbetaling* en *Advocaat van de Hanen*. Ze lachen om de enorme piramide van haar op het hoofd van Belle in *Belle van Zuylen*, er gaat een kreet van afschuw door de zaal als Hedwig uit *De Koele meren des doods* een poging doet haar polsen door te snijden. Ze worden stil bij de scène uit *Karakter*, waarin Dreverhaven arme arbeiders met veel geweld uit hun huizen schopt, maar af en toe hoor je ook kreten van herkenning, zoals bij de scène uit *Turks Fruit*.

Aan het begin van het filmfragment wordt, tegelijkertijd met de filmbeelden, de bijbehorende tekst van de roman in beeld gebracht en voorgelezen. Op die manier kunnen leerlingen het medium film vergelijken met het medium literatuur, zoals Anna-Marie Lücken in haar inleiding ook heeft voorgesteld. Een interessante, maar vrij algemene opdracht, die misschien beter van de grond zou komen als er concretere vragen bij worden gesteld. Bovendien kun je zo’n opdracht beter maken als je de fragmenten een aantal keren hebt gezien. Maar het is ook niet de hoofd-

opdracht waar alles om draait, het is meer een extraatje. De functie van de film is vooral een opwarmertje, een instap voor de tentoonstelling. In de tentoonstelling kunnen de leerlingen een aantal dingen herkennen die ze in de film al hebben gezien.

Na afloop van de film vertelt Anna-Marie Lücken dat er opdrachtenboekjes bij de tentoonstelling horen en legt uit hoe deze werken. De leerlingen hebben veertig minuten de tijd om in groepjes de vragen in hun opdrachtenboekje te maken. Daarna krijgen ze vijftien minuten de tijd om zelf nog een keer rond te lopen.

Het valt de meeste leerlingen tot nu toe niet tegen. Die film was 'best tof', het opdrachtenboekje ziet er heel aardig uit en in groepjes werken valt ook best mee. Met hun groepje gaan ze op zoek naar de deelopstelling die bij hun eerste opdracht hoort.

De tentoonstelling

De tentoonstelling 'Gaan waar de woorden gaan. 250 jaar Nederlandse literatuur' geeft een chronologisch beeld van de Nederlandse literatuur van 1750 tot nu. Het startpunt is de Verlichting, met aandacht voor auteurs als Belle van Zuylen en het schrijftersduo Betje Wolff en Aagje Deken. De tentoonstelling eindigt met negen auteurs die in de jaren negentig zijn gedebuteerd, waaronder Arnon Grunberg, Ronald Giphart, Connie Palmen, Hermine Landvreugd en Kader Abdolah.

Binnen de chronologische indeling is er ook een thematische. Aan de hand van 29 thema's wordt 250 jaar Nederlandse literatuur getoond. Deze thema's zijn elk ondergebracht in aparte bouwwerken ofwel deelopstellingen. Iedere deelopstelling geeft een tijdsbeeld van de periode die daarin centraal staat. Dit is gedaan met behulp van onder andere voorwerpen, de vormgeving van de deelopstellingen, geluid en beeldfragmenten. Een voorbeeld is de Beweging van Vijftig. Voor de dichters uit deze beweging, van wie een aantal ook schilderde, is een schildersatelier nagebouwd met de schildersezel van Lucebert en vele schilderijen en foto's uit de kunstenaarswereld in Parijs en Amsterdam. Er klinkt muziek van de bekende jazzmusicus Charlie Parker. Op de tv kun je Lucebert aan het

werk zien en zet Remco Campert de ideeën achter de Beweging van Vijftig uiteen. Ook kun je door een druk op een knoppenpaneel een dichter naar je keuze een gedicht laten voorlezen.

In de tentoonstelling staat niet de individuele auteur centraal, maar de periode en de culturele context. Er wordt dus gebruik gemaakt van verschillende kunstvormen zoals muziek, film en beeldende kunst om de sfeer van de tijd weer te geven waarin de auteurs hebben gewerkt. Literatuur is immers niet los te zien van de maatschappelijke context waarin ze is ontstaan.

Er liggen manuscripten en typoscripten waarin een klein beetje te zien is hoe een auteur te werk gaat. Sommige auteurs lijken een gedicht of verhaal in één haal genoteerd te hebben. Anderen hebben zo geschaafd, dat niet meer te zien is wat de oorspronkelijke versie was. Verder liggen er brieven, foto's, redactie-enveloppen van de tijdschriften *Forum* en *Criterium*, aantekeningen en krantenberichten die auteurs het idee voor een nieuw verhaal of gedicht gegeven hebben.

Niet zomaar wat rondlopen

Door de tentoonstelling moet literatuur en haar makers meer gaan leven, juist ook voor zo'n groep 5 HAVO- en 6 VWO leerlingen, die over het algemeen al wel informatie op school hebben gekregen, maar hier bepaalde accenten zien, het kader eromheen beter begrijpen of grappige details te weten komen waardoor ze een gedicht, periode of boek ineens veel interessanter vinden.

Het Letterkundig Museum heeft ervoor gekozen om leerlingen in eerste instantie niet 'vrij' te laten rondlopen, maar ze met behulp van een opdrachtenboekje door de tentoonstelling te leiden. Een keuze die na veel wikken en wegen gemaakt is, aldus Anna-Marie Lücken: 'Aan de ene kant is het niet erg vernieuwend, maar aan de andere kant kunnen opdrachten leerlingen attent maken op de belangrijkste zaken, op de verbanden en op de dingen, die grappig, leuk of bijzonder zijn en waar de leerlingen anders aan voorbij zouden zijn gelopen. Daarnaast kun je door opdrachten leerlingen trainen in een

Poëzie 1965–1985 (23)

Negen Negentigers (28)

Kies uit de onderstaande reeks

één stelling en geef aan of je het ermee eens bent of niet. Ondersteun je antwoord met twee argumenten die je baseert op het tentoongestelde materiaal.

A Gedichten zijn niet geschikt voor jongeren.

B De in de tentoonstelling opgenomen gedichten van Rutger Kopland gaan over liefde.

C Kees Stip schrijft grappige gedichten.

D Gerrit Komrij geeft blijk van humor in zijn werk.

E Het gedicht 'Blues On Tuesday' van J.A. Deelder is toegankelijker dan het gedicht 'Verve' van Kees Ouwens.

Ik ben het wel/niet eens met stelling

omdat:.....

.....

```
#####
```

[illegible]

Kies uit de onderstaande reeks

één stelling en geef aan of je het ermee eens bent of niet. Ondersteun je antwoord met twee argumenten die je baseert op het tentoongestelde materiaal.

A De Negentigers schrijven allemaal over seks en geweld.

B Hermine Landvreugd geeft het gevoel van de jongeren van deze tijd weer.

C Connie Palmen schrijft poëtischer dan Ronald Giphart.

D Het tijdschrift *Zoetermeer* is door recensenten volledig afgekraakt.

E Arnon Grunberg is een humoristisch schrijver.

Ik ben het wel niet eens met stelling

omdat:.....

123456789101112131415161718192021222324252627282930313233343536373839404142434445464748495051525354555657585960616263646566676869707172737475767778798081828384858687888990919293949596979899100

12345678910111213141516171819202122232425262728293031323334353637383940414243444546474849505152535455565758596061626364656667686970717273747576777879808182838485868788899091929394959697989910010110210310410510610710810911011111211311411511611711811912012112212312412512612712812913013113213313413513613713813914014114214314414514614714814915015115215315415515615715815916016116216316416516616716816917017117217317417517617717817918018118218318418518618718818919019119219319419519619719819920020120220320420520620720820921021121221321421521621721821922022122222322422522622722822923023123223323423523623723823924024124224324424524624724824925025125225325425525625725825926026126226326426526626726826927027127227327427527627727827928028128228328428528628728828929029129229329429529629729829930030130230330430530630730830931031131231331431531631731831932032132232332432532632732832933033133233333433533633733833934034134234334434534634734834935035135235335435535635735835936036136236336436536636736836937037137237337437537637737837938038138238338438538638738838939039139239339439539639739839940040140240340440540640740840941041141241341441541641741841942042142242342442542642742842943043143243343443543643743843944044144244344444544644744844945045145245345445545645745845946046146246346446546646746846947047147247347447547647747847948048148248348448548648748848949049149249349449549649749849950050150250350450550650750850951051151251351451551651751851952052152252352452552652752852953053153253353453553653753853954054154254354454554654754854955055155255355455555655755855956056156256356456556656756856957057157257357457557657757857958058158258358458558658758858959059159259359459559659759859960060160260360460560660760860961061161261361461561661761861962062162262362462562662762862963063163263363463563663763863964064164264364464564664764864965065165265365465565665765865966066166266366466566666766866967067167267367467567667767867968068168268368468568668768868969069169269369469569669769869970070170270370470570670770870971071171271371471571671771871972072172272372472572672772872973073173273373473573673773873974074174274374474574674774874975075175275375475575675775875976076176276376476576676776876977077177277377477577677777877978078178278378478578678778878979079179279379479579679779879980080180280380480580680780880981081181281381481581681781881982082182282382482582682782882983083183283383483583683783883984084184284384484584684784884985085185285385485585685785885986086186286386486586686786886987087187287387487587687787887988088188288388488588688788888989089189289389489589689789889990090190290390490590690790890991091191291391491591691791891992092192292392492592692792892993093193293393493593693793893994094194294394494594694794894995095195295395495595695795895996096196296396496596696796896997097197297397497597697797897998098198298398498598698798898999099199299399499599699799899910001001100210031004100510061007100810091010101110121013101410151016101710181019102010211022102310241025102610271028102910301031103210331034103510361037103810391040104110421043104410451046104710481049105010511052105310541055105610571058105910601061106210631064106510661067106810691070107110721073107410751076107710781079108010811082108310841085108610871088108910901091109210931094109510961097109810991100110111021103110411051106110711081109111011111112111311141115111611171118111911201121112211231124112511261127112811291130113111321133113411351136113711381139114011411142114311441145114611471148114911501151115211531154115511561157115811591160116111621163116411651166116711681169117011711172117311741175117611771178117911801181118211831184118511861187118811891190119111921193119411951196119711981199120012011202120312041205120612071208120912101211121212131214121512161217121812191220122112221223122412251226122712281229123012311232123312341235123612371238123912401241124212431244124512461247124812491250125112521253125412551256125712581259126012611262126312641265126612671268126912701271127212731274127512761277127812791280128112821283128412851286128712881289129012911292129312941295129612971298129913001

.....

Afbeelding 1: Voorbeeld van stellingen uit het opdrachtenboekje.

De Verlichting (1)

In de Verlichting stelden veel schrijvers de democratische idealen vrijheid, gelijkheid en tolerantie in hun werk centraal. Er ontstonden nieuwe ideeën over de opvoeding. Een gevolg hiervan was de opkomst van de jeugdliteratuur. In Nederland pleitten met name Hiëronymus van Alphen en het duo Betje Wolff en Aagje Deken voor de vrijheid van het kind.

Illustratie uit *Proeve van kleine gedigten voor kinderen* (1778) van Hiëronymus van Alphen

- 1 In de vitrine naast tekstbord 1 liggen Franstalige boeken van de Franse auteurs Rousseau en Voltaire. Leg uit waarom deze boeken in Nederland en niet in Frankrijk zijn gedrukt. Welk recht van de mens sluit hierop aan?

- 2 Hiëronymus van Alphen was de eerste auteur die speciaal voor kinderen een poëziebundel schreef. Lees het gedicht 'Het vrolijk leren' van Van Alphen op de muur. Welk beeld van het kind wordt hier geschetst? Kijk naar de afbeelding van de kinderen die er naast hangt. Klopt dit beeld met het idee uit het gedicht? Leg je antwoord uit.

bepaalde manier van kijken en ze oefenen in de vaardigheden die centraal staan in het studiehuis.'

Ze noemt ook praktische voordelen aan het werken met een opdrachtenboekje. Ten eerste willen sommige docenten die naar het museum komen, het liefst de hele literatuurgeschiedenis in één keer behandeld zien. Door middel van het opdrachtenboekje krijgen leerlingen een aardige indruk van een aantal periodes uit de literatuurgeschiedenis. Ten tweede wil het museum scholen de mogelijkheid bieden met een volle bus naar het museum te komen en dus met zo'n zestig leerlingen aan het programma deel te nemen. Een rondleiding aan zestig leerlingen tegelijk is niet mogelijk, maar een opdrachtenboekje vraagt weinig persoonlijke begeleiding. Leerlingen gaan er groepsgewijs zelfstandig mee aan de slag.

Werken met het boekje

In de opdrachtenboekjes is aan de hand van literatuurmethodes voor het voortgezet onderwijs een aantal deelopstellingen gekozen waarop de nadruk is komen te liggen.

Er zijn verschillende versies voor HAVO en vwo. De vwo-opdrachten gaan over de periode van de Verlichting tot nu. Omdat op de HAVO literatuurgeschiedenis niet meer verplicht is, worden in het HAVO-boekje alleen deelopstellingen behandeld vanaf 1880 tot nu. Daardoor krijgt de modernere literatuur in de HAVO-opdrachten meer aandacht dan bij het vwo. Daarnaast hebben de makers rekening gehouden met niveauverschillen.

Zowel in het vwo- als in het HAVO-boekje staan vijf deelopstellingen waarbij steeds drie vragen worden gesteld. Daarnaast moeten leerlingen bij twee deelopstellingen één van de gegeven vijf stellingen kiezen en aangeven of ze het met die stelling eens zijn of niet (zie afbeelding 1). Hun mening moeten ze ondersteunen met informatie uit de tentoonstelling.

In de opdrachtenboekjes wordt niet uitgegaan van een bepaalde voorkennis bij leerlingen. Leerlingen kunnen op school voorbereidende lessen krijgen, waarvan het museumbezoek het sluitstuk is, maar docenten kunnen er ook voor kiezen om de tentoonstelling een startpunt te laten zijn, waarop later op

school teruggerepen kan worden. Om dit verschil in beginsituatie te ondervangen, staat bij elke deelopstelling in het opdrachtenboekje een korte instaptekst met daarin de belangrijkste informatie over de stroming of over de auteurs die centraal staan in de deelopstelling (zie afbeelding 2).

De opdrachten zijn verschillend van aard. Ten eerste zijn er korte zoekopdrachten: *'Zoek drie boeken waarvan Lucebert de omslagillustratie heeft gemaakt. Noteer de auteurs van deze boeken'*. Of *'De vijftigers werden niet direct enthousiast ontvangen. Bekijk de krantenberichten aan de muur. Citeer twee reacties op de kunst van de Vijftigers'*.

Ten tweede zijn er begrips- en inzichtvragen (tekstbestudering): *'Bekijk de inhoudsopgave van het eerste nummer van het tijdschrift van de beweging van Tachtig. Wordt in dit tijdschrift alleen aandacht besteed aan literatuur? Leg uit'*. Of: *'Op de blauwe dwarsbalk vind je aan de ene kant een citaat van Jan Wolkers en aan de andere kant één van Jan Cremer. Lees deze twee citaten. Welk beeld dat het publiek van hen heeft, willen zij weerleggen?'*

Ten derde zijn er mening en ervaringsvragen: *'Lees het fragment van Kader Abdolah. Vergelijk dit fragment met de fragmenten van Giphart en Moens. Welke verschillen vallen je op? Gebruik tenminste één woord uit de onderstaande rij: realistisch, literair, poëtisch, saaier, aardiger, humoristisch'*. Of: *'In het dagboek van Frans Coenen kun je lezen wat hij meemaakte op 15 februari 1900. Lees de eerste zin. Welke sfeer spreekt hieruit?'* De slotvragen met stellingen zijn ook een voorbeeld van deze categorie (zie afbeelding 1).

Ten slotte zijn er de creatieve opdrachten, zoals: *'De Vijftigers lieten zich inspireren door kunst van primitieve culturen, tekeningen van kinderen en jazzmuziek. 1.) Bekijk één van de schilderijen van de Vijftigers. 2.) Schrijf vier woorden op waar je aan moet denken als je dit schilderij bekijkt. Maak van die vier woorden een kort gedicht'*. Of: *'Beluister vijf regels van het klankdicht 'Centra' van Van Doesburg en probeer het gedicht op de muur mee te lezen. Hieronder volgt een fragment uit een ander gedicht van hem. De typografische vormgeving hebben we weggelaten. Neem het gedichtfragment over en pas de vormgeving aan. Gebruik verschillende lettergroottes en -diktes.'*

Voor 4-HAVO en 4-vwo leerlingen zijn de opdrachten soms pittig, voor 5-HAVO en 5-vwo/6-vwo zijn ze goed te maken. De opdrachten worden niet met de leerlingen in het museum besproken, omdat alle leerlingen andere versies hebben gemaakt. De docenten krijgen de antwoorden mee naar school en kunnen deze op school bespreken of door de leerlingen zelf laten controleren.

Aansluiten bij CKV

Het Letterkundig Museum wil aansluiten bij het nieuwe vak CKV en het studiehuis. CKV heeft vier domeinen:

- kennis van kunst en cultuur;
- ervaring met culturele activiteiten;
- praktische activiteiten;
- reflectie, onder andere in het kunstdossier.

Aan het eerste domein wordt voldaan door het bekijken van de tentoonstelling, het maken van opdrachten en het lezen van de instapteksten bij die opdrachten. Ook aan het tweede domein wordt voldaan, omdat het bezoeken van een museum een culturele activiteit is. Dat betekent overigens niet dat leerlingen door een bezoek aan het museum

alle kennis in huis hebben over literatuur en literatuurgeschiedenis. Het museum preteendeert geen vervanging te zijn van het literatuuronderwijs op school. Daar is de tijd die voor het bezoek staat ook veel te kort voor.

Wat betreft het tijdsbestek kun je je ook afvragen of het derde domein, de praktische activiteiten, goed uit de verf kan komen. Leerlingen hebben tijdens het bezoek aan de tentoonstelling waarschijnlijk te weinig tijd voor opdrachten als het maken van een associatief gedicht of het ontwerpen van een goede vormgeving. Ook die pretentie heeft het museum niet. De opdrachten vormen wel een goed startpunt om op school verder uit te werken, bijvoorbeeld in een vakoverstijgend project Nederlands en tekenen. Het laatste domein, reflectie en kunstdossier, wordt aangesproken door opname van het opdrachtenboekje in het kunstdossier.

Leren kijken

De leerlingen zijn over het algemeen druk bezig. De samenwerking verloopt prima. Als ze iets niet begrijpen, vragen ze hulp bij elkaar, aan een rondlopende leraar of aan

Anna-Marie. De meeste leerlingen vinden het leuk om met de opdrachten bezig te zijn: 'Het spreekt meer aan dan op school. Het is leuker dan te moeten luisteren naar de leraar. Hier ben je zelf bezig en moet je zelf achter het goede antwoord zien te komen.' Een andere leerling vult aan dat het niet in de plaats kan komen van literatuur op school, 'maar je krijgt wel een goed beeld van wat je op school al hebt gezien, vooral ook door beeld en geluid.' Sommige leerlingen vinden het opdrachtenboekje kinderachtig: 'We kunnen best zelf door zo'n tentoonstelling lopen en dingen bekijken.' Aan de andere kant: 'je leest door die opdrachten bepaalde stukken tekst wel beter.'

Mijns inziens vormt het opdrachtenboekje aan de ene kant een verrijking. Aan de andere kant schuilt het gevaar dat leerlingen met zo'n opdrachtenboekje alleen nog maar op zoek gaan naar het juiste antwoord. Dit gedrag zag ik bij sommige leerlingen terug: 'snel nog even deze opdracht en deze, en dan zijn we klaar'. Leerlingen zijn productgericht, terwijl in de Tweede Fase en het studiehuis ook het proces heel belangrijk is. Het is net als met het behandelen van tekstverklaring in de klas: natuurlijk levert het goede antwoord je pun-

ten op, maar het is voor een volgende keer net zo belangrijk om te kijken *hoe* je aan dat goede antwoord gekomen bent. Tijdens de tentoonstelling kijken sommige leerlingen na het beantwoorden van de vraag niet meer naar de rest van de deelopstelling waar geen vraag over gesteld wordt, terwijl die wel interessant is. Leerlingen moeten dus *leren* kijken. Tijdens de voorbereiding op school of tijdens de inleiding in het museum zou hier aandacht aan besteed kunnen worden met behulp van bijvoorbeeld een kijkwijzer (zie ook p. 123 van dit nummer). Ook als docent kun je hier op inspelen als je dit gedrag bij een groepje leerlingen ziet.

Studiehuis

Lücken geeft aan dat de museumles nog maar de eerste stap is op weg naar een goede aansluiting met het studiehuis en de Tweede Fase. Het museum wil in de toekomst verder experimenteren met nieuwe werkvormen. Eind mei heeft de manifestatie 'Bloem lezen Bloem zingen' plaatsgevonden, waarvoor leerlingen uit het voortgezet onderwijs en studenten van het conservatorium gedichten van Bloem op muziek hebben gezet. Een vak-

overstijgend gebeuren (Nederlands-muziek) - dat ook aansluit bij de praktijkopdrachten van CKV.

Een CKV-project in de toekomst is het maken van themagerichte onderzoekopdrachten, bijvoorbeeld over humor, liefde en huis. Hierbij kan ook de muurschildering van Lucebert die in de foyer van het museum te zien is, betrokken worden. Een ander idee is dat leerlingen informatie verzamelen uit de tentoonstelling en deze met behulp van secundair materiaal verwerken in een affiche. Ten slotte organiseert het Letterkundig Museum tweejaarlijkse docentendagen, over literatuur in het studiehuis. De eerstvolgende vindt plaats op 12 november 1999¹.

Te kort

Nadat de leerlingen veertig minuten bezig geweest zijn met de opdrachten, luidt er een bel om aan te geven dat ze nog een kwartier voor zichzelf mogen rondkijken. Sommige leerlingen vliegen onmiddellijk naar de video-spelletjes waarbij je je kennis over kunst en literatuur kunt meten of een memoryspelletje met voorwerpen uit de tentoonstelling kunt spelen. Andere leerlingen lopen nog even

terug naar iets interessants waar ze in het voorbijgaan een glimp van hebben opgevangen. Natuurlijk zijn er ook leerlingen die ook in deze vorm niet te porren zijn voor literatuur. Weer andere leerlingen gaan stug verder met het maken van de opdrachten die ze nog niet af hadden. En zo kan het gebeuren dat de jongen die zo bang was dat hij zich heel erg zou gaan vervelen, roept dat hij nog even een opdracht af moet maken, als Anna-Marie ze bij elkaar roept voor een korte evaluatie. Daaruit komt vooral naar voren dat de tijd om opdrachten te maken en zelf rond te kijken te kort was. En dat soms de volgorde van de deelopstellingen niet duidelijk was. Maar ook dat ze nu weten van welke schrijver ze geen boek willen lezen en van welke schrijver zeker wel. En dat het leuk was om een handschrift te zien van een boek dat je al gelezen hebt. En dat boeken toch leuk kunnen zijn...

Noot

- 1 Geïnteresseerden voor de docentendag kunnen contact opnemen met het Letterkundig Museum, Carina Brummel, tel. 070: 33 96 05.